

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

датум: 26. 4. 2018.

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Кликните да бисте почели унос текста.

1. Датум и орган који је именовано комисију

25. април 2018. Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду

2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. Проф. др Оливера Дурбаба, редовни професор, Универзитет у Београду, Филолошки факултет, ужа научна област Германистика, датум избора у звање: 07.12.2016. Менторка.
2. Проф. др Смиља Срдић, редовни професор, Универзитет у Београду, Филолошки факултет, ужа научна област Германистика, датум избора у звање: 18.12.2007. Чланица комисије.
3. Проф. др Јелена Филиповић, редовни професор, Универзитет у Београду, Филолошки факултет, ужа научна област Хиспанистика, датум избора у звање: 30.12.2010. Чланица Комисије.
4. Доц. Др Катарина Кржељ, доцент, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, ужа научна област Страни језици – Немачки језик, датум избора у звање: 18.11.2014. Чланица комисије.
5. Кликните да бисте почели унос текста.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Кликните да бисте почели унос текста.

1. Име, име једног родитеља, презиме:
Николета, Миољуб, Момчиловић
2. Датум рођења, општина, република:

14. 05. 1962. године, Београд, Савски Венац, Република Србија

3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе:

Магистер рад, 29. 03. 2010, Београд, "Партиципи у немачком језику"

4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: лингвистика

Кликните да бисте почели унос текста.

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

"Немачки као други страни језик у Србији"

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.

Докторска дисертација Николете Момчиловић садржи 252 странице, од тога 200 страница основног текста, 13 страница библиографије, док преостале странице чине прилози и биографија. Подаци о ментору и члановима комисије, резиме на српском и енглеском језику са кључним речима претходе нумерисаним страницама. На крају рада приложене су три изјаве: Изјава о ауторству, Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада и Изјава о коришћењу. Списак литературе (стр. 200–213) састоји се од 205 библиографских јединица. Дисертација садржи 27 табела, 9 графикана и 1 слику. Дисертација се састоји од следећих пет поглавља: 1. Уводна разматрања (стр. 1–9), 2. Други језик, трећи језик, вишејезичност (стр. 9–46), 3. Учење и усвајање језика у концепту вишејезичног образовања (стр. 46–104), 4. Емпиријско истраживање (стр. 104–194). 5. Закључна разматрања (стр. 194–200).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У првом поглављу „Уводна разматрања“ представљена је тема рада и њен значај за развој школске вишејезичности, као и циљ и сврха рада. Рад се бави карактеристикама наставе немачког као другог страног језика после енглеског, анализира се утицај претходних знања и искустава ученика из матерњег (Л1) и првог страног језика (Л2) на учење другог страног језика (Л3), при чему је фокус на језичкој свесности (енг. language awareness) и свесности о учењу језика (енг. language learning awareness).

Друго поглавље „Други језик, трећи језик, вишејезичност“ бави се социолингвистичким аспектом вишејезичности као полазном тачком у сагледавању школске вишејезичности, при чему се анализира значај и улога енглеског и немачког језика. Затим се расправља о

разликама у учењу и усвајању језика, посебно специфичностима учења и усвајања више језика и тзв. терцијарних језика. У наставку се даје приказ облика вишејезичности, са освртом на значај концепта школске вишејезичности. Поглавље се завршава прегледом истраживања вишејезичности.

У трећем поглављу „Учење и усвајање језика у концепту вишејезичног образовања“ представљена су основна теоријска полазишта у концепту наставе терцијарних језика (преглед основних теорија и хипотеза о учењу и усвајању језика, са освртом на когнитивно учење и поучавање, као и конструктивистичке теорије). Следи разматрање психолингвистичких аспеката учења и усвајања језика (улога менталног лексикона, врсте међујезичких утицаја и улога трансфера у процесу усвајања језика), и наглашава се значај језичке свесности и свесности о учењу језика у процесу усвајања терцијарних језика.

Представљени су и поједини модели вишејезичности, као и фактори учења и усвајања језика. У наставку је посебна пажња посвећена дидактици вишејезичности (развоју декларативних, процедуралних и социокултурних знања, принципима дидактике вишејезичности), и дидактици немачког као другог страног, односно терцијарног језика. Овај део рад указује и на карактеристике ученика и наставника у настави терцијарних језика.

Четврто поглавље „Емпиријско истраживање“ посвећено је квалитативном истраживању о утицају претходних знања и искустава из енглеског као првог страног језика (Л2) и српског као матерњег језика (Л1) на учење немачког као другог страног језика (Л3) код ученика шестог разреда, при чему су анализирана два аспекта: језичка свесност и свесност о учењу језика. Након излагања предмета и циљева истраживања, представљани су испитаници, инструменти и ток истраживања. Централни део овог поглавља представља детаљан приказ и резиме резултата истраживања. Најпре су анализирани ставови и искуства ученика у погледу утицаја знања и стратегија из српског и енглеског (аспекти језичке свесности и свесности о учењу језика), затим процес учења немачког као терцијарног језика (при решавању лексичко-граматичког задатка), као и ставови ученика у погледу сопственог учења Л3 (односно рефлексивност о задатку и процесу учења). Осим тога, анализирани су ставови наставника о понашању ученика у погледу примене претходних знања и искустава, као и рефлексивност наставе у погледу коришћења других језика и примене принципа дидактике вишејезичности, како би се добила целовита слика о учењу немачког као терцијарног језика.

У петом поглављу „Закључна разматрања“ сумирани су налази истраживања и процењена оствареност циљева истраживања.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за

објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији

Момчиловић, Н. 2013. Вишејезичност као универзална вредност и циљ наставе немачког језика у Србији. У: В. Лопичић и Б. Мишић Илић (ур): *Језик, књижевност, вредности*, Ниш: Филозофски факултет, Универзитет у Нишу, 671-682. ISBN 978-86-7379-278-1; COBISS.SR-ID 198116620; UDK 371.3::811.112.

Момчиловић, Н. 2012. Европска вишејезичност и улога енглеског језика. У: Б. Димитријевић (ур.): Зборник радова *Филологија и универзитет* са међународне конференције *Наука и савремени универзитет*, Филозофски факултет Универзитета у Нишу, Ниш, 2012, 617-629. ISBN 978-86-7379-263-7; COBISS.SR-ID 194676492; UDK 81`246.3(4-672EU):811.111.

Момчиловић, Н. 2011. Вишејезичност и усвајање страних језика. *Теме – часопис за друштвене науке*, XXXV, 3, Универзитет у Нишу, Ниш, 2011, 801-817. ISSN 0353-7919 (штампано издање), ISSN 1820-7804 (online); UDK 371.3::81`246.3

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

У свом истраживању кандидаткиња Николета Момчиловић дошла је до бројних закључака у вези са специфичностима учења и наставе немачког као другог страног језика (Л3) на нивоу шестог разреда основне школе, и то у погледу два кључна фактора учења: језичке свесности и свесности о учењу језика. Неке од закључака износимо овде:

Када је у питању први циљ истраживања (ставови испитаника, ученика немачког као Л3, у погледу утицаја Л2 и Л1 на учење Л3 и у погледу процеса учења Л3), потврђено је следеће:

- Ученици који имају довољне компетенције у Л2 и Л3 могу да уоче постојање или непостојање сличности између Л2 и Л3, као и Л1 и Л3, што представља корисну стратегију учења.
- Ученици ређе користе стратегију уочавања разлика између Л2 и Л3, што указује на потребу чешћег тематизирања разлика.
- Већина ученика сматра да знање Л2 помаже у учењу Л3, док преовлађује мишљење да Л1 не помаже, односно нити помаже нити одмаже, у учењу Л3.
- Л2 као и Л1 највише помажу у области лексике.
- Негативан утицај Л2 има у области изговора (па граматике), а Л1 подједнако у области писања и изговора тј. читања.
- Ученици користе више когнитивних и метакогнитивних стратегија при учењу Л3, чиме се доказује постојање свесности о учењу језика.

Када је у питању други циљ истраживања (језичко понашање ученика и рефлексивност о процесу учења Л3), анализирани су три групе испитаника (формиране према нивоима исказане рефлексивности), а изведени су следећи закључци:

- Већина ученика влада стратегијом уочавања сличности и разлика између Л2 и Л3, али се квалитативна разлика огледа у експлицитности коментара, односно, што је виша језичка свесност, експлицитнија је рефлексивност.
- Потврђена је успешност свих испитаника у изради лексичког задатка без обзира на процењени ниво рефлексивности и језичке свесности. Позитиван утицај Л2 у откривању значења речи у Л3 тиме је потврђен, што је било подстакнуто врстом задатка.
- Утврђена је повезаност између успешности у изради граматичког задатка и нивоа процењене свесности о учењу језика. Што је већи ниво свесности, већа је и успешност (а сложенији су и металингвистички коментари).

Када су у питању ставови наставника показало се да већина наставника веома често тематизира лексику Л1 и Л2 и примењује стратегије учења, док код ученика уочава често коришћење Л1 и Л2 и позитиван утицај истих на учење Л3.

Генерално се изводи следећи закључак: потврђена су одлична језичка знања (у конкретном задатку) и развијена језичка свесност и свесност о учењу језика код испитаника процењеног вишег нивоа свесности и одређеног дела испитаника процењеног средњег нивоа свесности. Код испитаника нижег и одређеног броја испитаника средњег нивоа уочени су дефицити у језичким знањима, знањима о језику и потешкоће у вербализацији рефлексивности, те се препоручује надокнада језичког и стратегијског знања и систематски развој метакогнитивних способности.

Осим поређења језичких феномена наставницима се због позитивног утицаја на даљи ток учења препоручује подстицање рефлексивности и освешћивање истих феномена (постављањем питања о процесу учења, коришћењем задатака „за освешћивање“).

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Дисертација кандидаткиње Николете Момчиловић представља оригиналан допринос истраживању дидактике вишејезичности, како избором теме и предмета истраживања, који постају актуелни у домаћем образовном контексту, тако и пружањем увида у специфичан начин учења немачког као другог страног (односно терцијарног) језика после енглеског, у ситуацији када је српски матерњи језик. Сматрамо да ово истраживање може да буде полазна тачка за будућа трансверзална или лонгитудинална истраживања наставе терцијарних језика у Србији, не само у погледу развоја језичке свесности и свесности о учењу језика, већ и

осталих аспеката дидактике терцијарних језика.

Осим тога, у раду на овој дисертацији кандидаткиња је показала способност за самостални научни рад, од препознавања актуелности дидактике терцијарних језика, преко широког теоријског приступа проблему, осмишљавања инструмената, спровођења истраживања у школском контексту, до квалитативне анализе великог броја испитаника и интерпретације резултата. Дисертација садржи све битне елементе научног рада, задовољава постављене критеријуме за израду дисертације.

X ПРЕДЛОГ:

На основу прегледа, анализе и позитивне оцене квалитета докторске дисертације под насловом „Немачки као други страни језик у Србији“ кандидаткиње Николете Момчиловић Комисија предлаже ННВ Филолошког факултета Универзитета у Београду, као и Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду, да прихвати овај извештај и да кандидаткињи Николети Момчиловић одобри јавну одбрану.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. Проф. др Оливера Дурбаба
2. Проф. др Смиља Срдих
3. Проф. др Јелена Филиповић
4. Доц. др Катарина Кржељ